

Правничі НОВИНИ

ЮРИДИЧНА КАР'ЄРА СУДДІ: ВІДВЕРТО ПРО ДЕЯКІ ТАЄМНИЦІ

Перша Всеукраїнська правнича школа «Професійна діяльність судді»

Кажуть, що «суддя – це закон, що промовляє». Проте інколи суддя – це просто промовець. Наприклад, коли ділиться кар'єрними таємницями з колегами. Чи з тими, хто цікавиться, як і чим живуть служителі Феміди. Так було й під час описаної далі події – Всеукраїнської правничої школи «Професійна діяльність судді» (далі – Школа), організованої Координаційною радою молодих юристів України при Міністерстві юстиції України, яку 28 лютого 2011 року в Києві прийняв Юридичний інститут Національного авіаційного університету.

За авіаційною термінологією, суддівська професія – це вищий пілотаж професії юридичної. Але ця професія – земна. «Суддя ставить крапку у всьому. Вирішує долі людей», – каже гість Школи, суддя Вищого адміністративного суду України (ВАСУ) 47-річний **Михайло Смокович**. «Ми перші приймаємо удар на себе», – наче доповнює його інший запрошений – суддя Білоцерківського міськрайонного суду 35-річний **Сергій Агафонов**. Ці судді й виступали перед близько сотнею учасників Школи, певною мірою представляючи майже дев'ятитисячну когорту суддів України.

Суддівська професія, хоч і престижна, але не з легких, напружена. «Та відповідальна», – додає начальник Управління координації правової роботи та правової освіти Мін'юсту **Оксана Юхта**, яка разом із начальником відділу цього управління **Іриною Іванчук** взяла участь у відкритті Школи, щоби словом і ділом засвідчити її значення. «Зверніть увагу на заходи Ради. Вони, як і

ця Школа, покликані сприяти вдосконаленню системи підготовки юристів», – відзначає нещодавно обраний, третій за ліком, голова Ради молодих юристів України **Андрій Бутенко**. Його заступник й студент приймаючого університету **Євген Которобай** став координатором Школи.

Як стати суддею та *chercher un jeune juge*

Які стежки ведуть до суддівської посади? Судді Школи представили дві з них: «слідчу» та «викладацьку». Цікаво, що, хоча закон й надалі надає можливість 25-річним стати суддями, обоє присутніх юристів стали ними в зрілому віці (близько 33 років).

Михайло Смокович закінчив Харківську юракадемію в 1991 році й відтак працював на прокурорсько-слідчих посадах. У 1996 році його призначено суддею Луцького міського суду Волинської області, а з утворенням ВАСУ – суддею цього суду, згодом й секретарем Пленуму цього суду. Між іншим, «пленарна посада» – окремий аспект суддівської діяльності: окрім відправлення судочинства, суддя зайнятий в процесі роз'яснення питань застосування законодавства адміністративними судами.

Сергій Агафонов прийшов на суддівства «викладацькою» стежиною. За його словами, відпрацювавши близько 10 років викладачем, захистивши дисертацію, він «відчув, що голова забита теорією, далекою від практики». Звідси й рішення стати суддею. На його переконання, «ніщо не дає такий грандіозний поштовх, як робота судді». Мотивація спрацьовує. Зорієнтованість теж: майбутній суддя викладав, зокрема, в Академії суддів України.

Ще одна суддівська стежина, означена опосередковано під час заходу, – це шлях помічника судді. Такого, за законом, може мати кожен суддя

суду загальної юрисдикції. За словами судді, він, окрім вищої юридичної освіти, повинен мати «не менше одного року» досвіду, а, за законом, помічники суддів Верховного Суду України – не менше трьох. За законом, судді самостійно здійснюють добір помічників. За словами судді Школи, залишається питання, чи повинен звільнятися з посади помічник, коли звільняється суддя (йде у відставку тощо). На практиці «новий» суддя приходиться з іншим помічником. На думку судді, «можливо є й більш фахові юристи», але він, як помічник, «може не підходити з інших міркувань». Звідси, зпоміж іншого, присутні задекларували висновок-гасло: *chercher un jeune juge* (парафраз, з французької – «шукайте молодого суддю!»).

Актуальне питання для молодих юристів – реальність можливості стати суддею. Не секрет, що поширюються неспростовні чутки про суми, які потрібно заплатити, щоби обійняти посаду судді. Це ж питання «напрямку» прозвучало й під час роботи Школи. Так, ходять чутки, що суддів «призначають за якісь там великі гроші, але це все відверта брехня», – каже суддя С. Агафонов. «У мене була мрія стати суддею і я ним став. Це ж можете зробити й ви», – переконував він присутніх. Він додав, що реформоване законодавство про добір суддів нівелюватиме можливості позаправового впливу. Відтак, слухачі Школи мали можливість на власному досвіді відчувати руйнування міфу про суддів як «корумпованих небожителів». «У мене змінилося ставлення до суддів, раніше воно було негативним, як про «корумпованих небожителів», – каже учасниця Школи, студентка-юрист **Наталія Шульга** з Київського політехнічного інституту.

Правничі НОВИНИ

Алхімія здійснення правосуддя

Як свідчать питання, учасників цікавив не лише кар'єрний аспект, але й процес здійснення правосуддя – його алхімія, життя юриста-судді.

Праця судді – напружена. «У 2010 році я розглянув більше 3 600 справ, це 12-15 справ на день», – каже суддя Агафонов. Уточнюючи, що частина справ була так званого «заочного провадження», він визнав: нереально забезпечити «якісні рішення» у всіх справах. Прагнення забезпечити це в умовах такого завантаження спричиняє неймовірне напруження. За визнанням судді, «коли (він) приходять на роботу, то від завантаження волосся стає дибки, доводиться працювати в суботу, неділю». Але «счимало плюсів у нашій професії», – каже суддя, намагаючись перевести виклад у оптимістичніше русло.

Присутні дізналися, що якість правосуддя залежить не лише від суддів. Але й ... від кабелю. На питання **Наталії Жерж** із Академії державної податкової служби України щодо ефективності автоматизованої системи документообігу та розподілу справ, слухачі могли почути зізнання: «вона «не працює» повсюдно в випадку цього суду, бо нема кабелю, що з'єднує два приміщення суду (його встановлено лише в одному з них)».

Говорячи про процес прийняття судового рішення, судді відкрили деякі таємниці. Один із них відзначив значення доказів. Докази – це істотно, адже «не може бути кожна сторона права». «Особисто я свідкам не схильний довіряти, бо люди брешуть», – каже суддя, спираючись на власний досвід та надаючи доказам «0,5 % довіри». Відтак він радить покладатися на документи, висновки експертів.

Ставили суддям й фундаментальні питання. На питання про співвідношення та розмежування понять

«правосуддя» і «судочинство», суддя М.Смокович відзначив, що «не бачить глобальної різниці». Ситуацію «один закон – різна практика» пояснює так: різняться встановлення обставин, застосування норм права, є й недосконалість закону. На думку судді, «законодавець не завжди розуміє як суддя, по-різному підходячи до «норм матеріального і процесуального права». Загальна ж причина – суб'єктивізм судді.

Суб'єктивізм, утім, неминучий. Йдеться не про те, що «їв суддя на обід» (це спростували, хоч і визнали значення настрою). А про, наприклад, застосування принципу справедливості, який на практиці не відкидають судді. Як відомо, судді присягають «справедливо здійснювати правосуддя, підкоряючись лише закону та керуючись принципом верховенства права». Водночас, закон інколи може бути несправедливим і суперечити принципу верховенства права. Непросто суддям «працювати» з цим принципом. Так, один суддя зазначив, що «права людини вищі», водночас на питання, чи «вищі за закон?», він затруднився відповідати, зазначивши, що «закон повинен відповідати» цьому принципу. Судді відверті: «інколи можливі різні варіанти рішення», бо є «суперечності в мові» тощо. Якщо є варіанти, то треба визначити, «який буде справедливим». Водночас, радить суддя, коли не знаєш, як поступати, то діятиме відоме загальне правило: «якщо не знаєш, як поступити, поступай за законом». Відтак завжди можна сказати: «така робота».

Цікаво, що недовіра в площині «суд – суспільство» взаємна. Свідчення – статистика. Так, за даними соціологічного опитування 2009 року Центру Разумкова на тему: «Чи підтримуєте ви діяльність суду в Украї-

ні? – (лише) 2,9 % опитаних підтримують діяльність суду, 25,8 % – підтримують окремі заходи, 62,7 % – не підтримують (для порівняння: картина аналогічного опитування в лютому 2005 року: 21,3 % – підтримували діяльність суду, 31,7 % – підтримували окремі заходи, 29,3 % – не підтримували). Відтак проблема довіри – це системне явище, над яким доведеться працювати.

Працювати доведеться кожному, хто хоче стати суддею чи братиме участь у здійсненні правосуддя. Як не згадати змістовне гасло згадуваної Ради про «утвердження поваги до права через довіру до правників». У цьому утвердженні справилися всі учасники Школи – як судді, так і слухачі. Вони не лише отримали відзнаки та сертифікати. Вони й самі отримали певне утвердження в суддівській професії. А також – унікальний досвід та погляд на суддівську діяльність. Тим більше, що саме такі та подібні заходи (як-от інший успішний проект Ради – «Українська академія права – майстер-класи провідних юристів») надають змогу перейняти досвід, як у спорті, у «команди-мрії» української юриспруденції, до якої відтак можна приєднатися.

Так і хочеться сказати: «Так тримати! Справу – далі розвивати!» Запропонований формат (майстер-класи, обговорення тощо) варто доповнити проведенням навчальних судових екскурсій, відвіданням реальних і проведенням навчальних (ігрових) судових засідань. Із цими ідеями погодилися організатори, значить: до нових зустрічей, розкриття нових таємниць здійснення правосуддя!

В'ячеслав Бігун,

*к. ю. н., науковий співробітник
Інституту держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України*